

MAGDALENA LINDMAJER

AP SŁUPSK

**ROZUMIENIE PAŃSTWA I NARODU W POLSKIEJ MYŚLI
HISTORYCZNEJ I SPOŁECZNO-POLITYCZNEJ
W LATACH 1780-1890.
WPROWADZENIE DO PROBLEMATYKI (CZ. 2)¹**

W latach pięćdziesiątych i na początku sześćdziesiątych XIX wieku w polskiej historiografii zaczęto odchodzić od apologii przeszłości Polski. Krytycyzm wobec dziejów ojczystych zwiastował pozytywistyczne metody badań nad historią. Przykładem tego może być działalność profesora Szkoły Głównej w Warszawie, zaangażowanego za czasów Aleksandra Wielopolskiego na katedrę historii, Józefa Kazimierza Plebańskiego. Zanim jednak zaczął wyklądać, w swych badaniach podkreślał, zgodnie z romantyczną ideą narodową, wzniosłe przymioty charakteru Polaków oraz „krzepiącą serca” funkcję dziejów ojczystych. Po objęciu stanowiska profesora Szkoły Głównej Plebański zerwał z gloryfikowaniem przeszłości. Zaczął akcentować przejawy braku dyscypliny społecznej, polską skłonność do anarchizacji życia społeczno-politycznego oraz pozytywnej silnej władzy królewskiej jako ostoji ładu, którą próbował przywrócić Sejm Czteroletni. Plebański kierował się w swych badaniach zasadą obiektywizmu w stosunku do polskiej przeszłości historycznej².

Przeciwko romantycznemu wysławianiu przeszłości występował początkowo Bronisław Trentowski. Krytykował on naród polski za „lekkomyślność, swawolę, bohaterszczyznę, przywiązanie do wadliwych urzędzeń, upodobanie w egzotycznych, azjatyckich obyczajach”³. Dopiero po wydarzeniach rabacji Jakuba Szeli w Galicji (1846) oraz Wiosny Ludów (1848-1849) Trentowski przeszedł na stronę konserwatystów, podkreślając, że szlachta odpokutowała już za ucisk ludu i swą „głupotę” sprzed rozbiorów. Głosił także konieczność organizacji na wzór „idei europejskiej” silnej władzy rządowej, gdyż w kraju panowała zgubna samowola⁴.

¹ Pierwsza część artykułu, obejmująca lata 1780-1850/60, ukazała się w numerze 12 SSH.

² M. H. Serejski, *Naród a państwo w polskiej myśli historycznej*, Warszawa 1977, s. 161-163.

³ Tamże.

⁴ Tamże, s. 163-164.